

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā Nr. 1-6/4
Uz 17.03.2022 1-04/110-pav

Latvijas Republikas Satversmes tiesa
tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par viedokli lietā Nr.2021-45-01

Tiesībsargs 2022. gada 16.martā ir saņēmis Latvijas Republikas Satversmes tiesas (turpmāk – Satversmes tiesa) tiesneša Artura Kuča 2022.gada 15.marta lēmumu par pieaicināto personu lietā Nr.2021-45-01, kurā Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – tiesībsargs) atzīts par pieaicināto personu lietā Nr. 2021-45-01 “Par Augstskolu likuma 56. panta trešās, ceturtais un piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105., 112. un 113. pantam” (turpmāk – lieta Nr. 2021-45-01) un kurā lūgts tiesībsarga viedoklis par Augstskolu likuma 56. panta trešās, ceturtais un piektās daļas (turpmāk – apstrīdētās normas)¹ atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 112. un 113. pantam, kā arī citiem jautājumiem, kuriem, pēc tiesībsarga ieskata, varētu būt nozīme lietas izskatīšanā.

Izvērtējot lēmumam pievienoto Latvijas Republikas 13. Saeimas (turpmāk – Saeima) 20 deputātu (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēji) pieteikumu par lietas Nr.2021-45-01 ierosināšanu (turpmāk – pieteikums), Saeimas 2022.gada 1.marta atbildes rakstu Nr. 612.1-3-13/22 (turpmāk – atbildes raksts), tiesībsargs, ievērojot Tiesībsarga likumā noteikto tiesībsarga kompetenci, sniedz šādu viedokli.

¹ Augstskolas likuma 56.panta trešajā daļā noteikts, ka “Augstskolās un koledžās studiju programmas īsteno valsts valodā. Studiju programmā, kas tiek īstenota valsts valodā, ne vairāk kā vienu piekto daļu no studiju programmas kredītpunktu apjoma drīkst īstenot citās Eiropas Savienības oficiālajās valodās, ievērojot to, ka šajā daļā nevar ietilpt gala un valsts pārbaudījumi, kā arī kvalifikācijas, bakalaura un maģistra darba izstrāde.”

Augstskolu likuma 56.panta ceturtajā daļā noteikts, ka “Eiropas Savienības oficiālajās valodās studiju programmas var īstenot šādos gadījumos:

- 1) ja tas noteikts starpvalstu līgumos vai Eiropas Savienības programmās paredzētās sadarbības ietvaros;
- 2) ja studiju virziena akreditācijas procesā visas studiju programmas, kuras ietilpst vienā izglītības tematiskajā jomā ar Eiropas Savienības oficiālajā valodā īstenojamo studiju programmu, ir saņēmušas novērtējumu "labi" vai "izcili";
- 3) ja tās ir kopīgās studiju programmas.”

Augstskolu likuma 56.panta piektajā daļā noteikts, ka “Studiju programmu, tajā skaitā kopīgo studiju programmu, var īstenot kādā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām vai citā svešvalodā, ja tas ir nepieciešams studiju programmas mērķu sasniegšanai, atbilstoši Latvijas izglītības klasifikācijai šādās izglītības programmu grupās: valodu un kultūras studijas, valodu programmas. Šajā gadījumā visām studiju programmām studiju virziena akreditācijas procesā ir jābūt saņēmušām novērtējumu "labi" vai "izcili". Par studiju programmas atbilstību izglītības programmu grupām lemj studiju kvalitātes komisija.”

[1] Līdz 2021.gada 1.maijam bija spēkā Augstskolu likuma 56.panta trešā daļa, kuru Satversmes tiesa, 2020.gada 11.jūnijā pieņemot spriedumu lietā Nr. 2019-12-01 "Par Augstskolu likuma 5.panta pirmās daļas trešā teikuma, 56.panta trešās daļas un pārejas noteikumu 49.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 105. un 112.pantam" (turpmāk – lieta Nr. 2019-12-01), ciktāl šīs norma attiecas uz privātajām augstskolām, to mācībspēkiem un studējošajiem, atzina par neatbilstošu Satversmes 112.pantam kopsakarā ar Satversmes 113.pantu un spēkā neesošu no 2021.gada 1.maija, dodot likumdevējam nepieciešamo laiku, lai izstrādātu jaunu, Satversmes 112. un 113.pantam atbilstošu valodu lietošanas regulējumu privātajām augstskolām.

Lai izpildītu Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr. 2019-12-01 Saeima pieņēma apstrīdētās normas, 2021.gada 8.aprīlī steidzamības kārtā otrajā lasījumā pieņemot likumu "Grozījumi Augstskolu likumā", kas stājas spēkā 2021.gada 1.maijā.

[2] Pieteikuma iesniedzēji uzskata apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 105., 112. un 113.pantam.

Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka ar apstrīdētajām normām "nav novērsti Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2019-12-01 norādītie trūkumi regulējuma izstrādē, nav panākts samērīgs līdzsvars starp dažādām interesēm un ir pieļauti jauni Satversmes 105., 112. un 113.panta pārkāpumi".²

Saeima atbildes rakstā lūdz atzīt apstrīdētās normas par atbilstošām Satversmei.

[3] Tā kā tiesībsargam ir lūgts viedoklis par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 112. un 113.pantam, tad tiesībsargs sniegs apsvērumus, kas ir attiecināmi uz apstrīdēto normu satversmību tikai šo pantu tvērumā.

Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr.2019-12-01 atzina, personas tiesības uz zinātnisko, māksliniecisko un citādu jaunrades brīvību aizsargā Satversmes 113. pants, savukārt tiesības uz izglītību – Satversmes 112. pants.³

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka Satversmes 112.panta "pirmais teikums nosaka pamattiesības iegūt izglītību šo tiesību plašākajā izpratnē un ir attiecināms uz visu līmeņu un veidu izglītības programmām", tātad arī uz augstāko izglītību.

Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2019-12-01 ir secinājusi augstākās izglītības saikni ar augstskolu autonomiju un to akadēmisko brīvību, secinot, ka "akadēmiskā brīvība ir ietverta gan Satversmes 112., gan 113.pantā, bet akadēmiskās brīvības nodrošināšanai ir nepieciešama augstskolu autonomija."⁴

"Kaut arī studējošajiem nav tiesību prasīt, lai valsts izdod augstākās izglītības diplomu par svešvalodās apgūtām studiju programmām"⁵, akadēmiskā brīvība ietver privāto augstskolu tiesības pieņemt lēmumus par to akadēmisko darbību un stratēģiju.⁶

Līdz ar to apstrīdētās normas⁷ aizskar Satversmes 112. un 113.pantā garantētās personu tiesības.

[4] Satversmes tiesa atzina, ka Satversmes 112.pantā noteiktās tiesības uz izglītību un 113.pantā ietvertās tiesības uz zinātniskās jaunrades brīvību var ierobežot.⁸

² Sk. Pieteikuma ievada 3.rindkopa 2.lpp

³ Sk. Satversmes tiesas 2019.gada 24.oktobra sprieduma lietā Nr.2018-23-03 11.2.punktu.

⁴ Sk. Satversmes tiesas 2020.gada 11.jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-12-01 25.punktu.

⁵ Sk. Satversmes tiesas 2020.gada 11.jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-12-01 29.3.punktu.

⁶ Sk. Satversmes tiesas 2020.gada 11.jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-12-01 29.4.punktu.

⁷ Līdzīgi kā lietā Nr.2019-12-01 Augstskolu likuma 56.panta trešā daļa redakcijā, kas bija spēkā 2021.gada 1.maijam.

⁸ Sk. Satversmes tiesas 2020.gada 11.jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-12-01 30.punktu.

Pamattiesību ierobežošanu Satversmes tiesa ir pamatojusi ar Satversmes vienotības principu.⁹ Satversmes vienotības principa piemērošana balstās uz pieņēmumu, ka Satversme ir vienots veselums un tajā ietvertās normas ir interpretējamas sistēmiski.¹⁰

“Pamattiesību ierobežojumi visupirms izriet no pašu pamattiesību būtības. Pamattiesības garantē personas brīvību, taču šo brīvību valstij jāgarantē ekskluzīvi nevis vienai konkrētai personai, bet visām personām vienlaikus. Šā iemesla dēļ vienas personas pamattiesības ierobežo citas personas pamattiesības. Papildus tam pamattiesībām var tikt noteikti ierobežojumi citu konstitucionālo vērtību aizsardzībai, lai nodrošinātu sabiedrības turpmāku pastāvēšanu.”¹¹

“Pamattiesības var tikt ierobežotas, bet to ierobežojumiem arī ir ierobežojumi.”¹²

Lai noteiktu, vai ierobežojums ir attaisnojams, jāpārbauda, vai:

- 1) tas ir noteikts ar likumu;
- 2) tam ir legītīms mērķis;
- 3) tas ir samērīgs.¹³

[5] Izvērtējot, vai ierobežojums noteikts ar likumu, jāpārbauda, vai apstrīdētās normas pieņemtas, ievērojot procesuālo kārtību.

Tiesību normas pieņemšanas kārtības ievērošanai tiesību normas spēkā esamības priekšnoteikums. Tāpēc visupirms jāizvērtē, vai šī kārtība ir ievērota.¹⁴

[5.1] Izskatāmajā lietā ir būtiski jau iepriekš minētais, ka Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2019-12-01 jau ir vērtējusi valodu lietojuma privātās augstskolās regulējošo normu satversmību un tās secinātais, ka likumdevējs nav pienācīgi izvērtējis tādu alternatīvu līdzekļu esību, kuri studējošo, mācībspēku un augstskolu tiesības aizskartu mazāk.¹⁵

Alternatīvi līdzekļi ir tādi līdzekļi, kas būtu tikpat iedarbīgi un tos izvēloties personu pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Tomēr saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt legītīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē.¹⁶

Atzīstot Augstskolu likuma 56.panta trešo daļu redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021.gada 1.maijam, par neatbilstošu Satversmes 112.pantam kontekstā ar Satversmes 113.pantu, Satversmes tiesa noteica šīs normas spēkā neesamības brīdi ar 2021.gada 1.maiju tieši tamdēļ, lai nebūtu situācija, ka neviena tiesību norma neregulē tik būtisku augstākās izglītības aspektu kā svešvalodu izmantošana augstākās izglītības studiju programmu īstenošanā privātajās augstskolās.

Proti, līdz 2021.gada 1.maijam likumdevējam bija jānovērš konkrētās tiesību normas neatbilstība Satversmei.

[5.2] Konstatējams, ka Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisija iesniedza Saeimai izskatīšanai komisijas izstrādāto likumprojektu “Grozījumi Augstskolu likumā”

⁹ Sk. piem., Satversmes tiesas 2002.gada 22.oktobra sprieduma lietā Nr. 2002-04-03 secinājumu daļas 2.punktu.

¹⁰ Sk. Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 12. punktu un 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-25-01 17. punktu.

¹¹ Pleps J. Satversmes 116.pants. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011,740.lpp.

¹² Pleps J. Satversmes 116.pants. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011,741.lpp., - atsaucoties uz Barak A. *The Judge in a Democracy*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2006, p.20-23.

¹³ Sk. Satversmes tiesas 2019. gada 24. oktobra sprieduma lietā Nr. 2018-23-03 13. punktu.

¹⁴ Sk. Satversmes tiesas 2005.gada 21.novembra sprieduma lietā 2005-03-0306 10.4.punktu.

¹⁵ Sk. Satversmes tiesas 2020.gada 11.jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-12-01 35.2.punktu.

¹⁶ Sal.sk. Satversmes tiesas 2019.gada 7.jūnija sprieduma lietā NR.2018-15-01 17.punktu.

(Nr. 1019/LP13) (turpmāk – likumprojekts)¹⁷ 2021.gada 24.martā, lūdzot to nodot tikai Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijai (turpmāk – Komisija), nosakot, ka tā ir atbildīgā komisija, saskaņā ar Saeimas kārtības ruļļa 86.pantu minēto likumprojektu iekļaut izskatīšanai tuvākajā Saeimas kārtējā vai ārkārtas sēdē pirmajā lasījumā bez atkārtotas izskatīšanas atbildīgajā komisijā un lūdzot atzīt minēto likumprojektu par steidzamu.

Saeima 2021.gada 25.marta sēdē likumprojektu nodeva Komisijai un skatīja to pirmajā lasījumā. Debašu laikā Saeimas deputāte E.Papule, kura ir Komisijas sastāvā, norādīja, ka “..Ir skaidrs, ka šim likumprojektam, no vienas puses, ir jābūt steidzamam, jo Izglītības un zinātnes ministrija to ir iesniegusi faktiski tikai vakar vai aizvakar... un tad vēl ar krietniem labojumiem. Tas nozīmē, ka faktiski arī ministrijas politiskās vadības dēļ šis jautājums nav bijis iekļauts normālā... darba kārtībā. [...] arī komisijā nebija īsti laika diskusijām ar Privāto augstskolu asociāciju, tāpat - asociāciju, kas pārstāv tieši tos, kas zināmā mērā bija arī iesniedzēju mudinātāji runāt par valodu lietojumu privātajā izglītības jomā augstākajā izglītībā. Pirms tam šādas diskusijas nebija bijušas ar attiecīgo - nozares - ministriju, un šādu diskusiju praktiski nebija arī mūsu komisijas sēdē, kura notika vakar vai aizvakar.”¹⁸

Vienlaikus konstatējams, ka debates par likumprojektu faktiski notika par likumprojekta noteikšanu par steidzamu, nevis par alternatīviem risinājumiem valodu lietojuma noteikšanā apstrīdētajām normām. Priekšlikumu iesniegšanas termiņš tika noteikts 1.aprīlis,¹⁹ kas ir sešas darba dienas. Pēc 1.aprīļa nākamā darba diena bija 6.aprīlis.

[5.3] 2021.gada 6.aprīlī notika Komisijas sēde²⁰, kurā skatīja likumprojektu. Sēdē Komisijas vadītājs norādīja, ka likumprojektu paredzēts izskatīt Saeimas sēdē 8.aprīlī. To, ka likumprojekts tiek skatīts steigā un nav skaidrības uzsvēra deputāte I.Rībena, E.Papule un atzīmēja deputāts R.Dzintars. Izglītības un zinātnes ministrija nesniedza skaidrojumu par ar apstrīdētajām normām sasniedzamā mērķa iespējamiem alternatīviem risinājumiem, nesniedza izvērstu argumentētu pamatojumu risinājuma izvēlei, kas ietverts apstrīdētajās normās.

Lai arī tika norādīts, ka Saeimas Juridiskais birojs esot saskaņojis likumprojektu, tomēr Juridiskā biroja pārstāve atzīmēja, ka Izglītības un zinātnes ministrija nav Komisijai sniegusi pierādījumus, ka apstrīdētās normas ir labākais no alternatīvajiem līdzekļiem, ar ko sasniegt apstrīdēto normu mērķi, proti, tas ir vienīgi Izglītības un zinātnes ministrijas apgalvojums. Tika atzīmēts spriedumā lietā Nr.2019-12-01 norādītais, ka, pieņemot tiesību normas, kas ierobežo personu pamattiesības, likumdevējam ir jāvērtē pamattiesību ierobežojumu alternatīvo risinājumu esamība, taču likumdevējs to nav darījis, tostarp Izglītības un zinātnes ministrija nenorādīja, ka tādi būtu vērtēti tiesību normu izstrādes gaitā.

Komisijas sēdē nozares pārstāvjiem vārds plašākai diskusijai netika dots. Privāto augstskolu asociācijas vēstulē Nr.9/1 “Priekšlikumi likumprojektam “Grozījumi Augstskolu likumā” (Nr.1019//Lp13)” norādīts, ka sabiedrības iesaiste, diskusija par

¹⁷ <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttocategory=1019/Lp13> .

¹⁸ <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/EA8ABB5F00957AB3C22586BE002829B5?OpenDocument> .

¹⁹ <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/EA8ABB5F00957AB3C22586BE002829B5?OpenDocument> .

²⁰ Latvijas Republikas 13.Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdes protokols Nr. 200 2021.gada 6.aprīlī/Pieejams: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/6B16BED9B95671E8C22586A80037AF75?OpenDocument&prevCat=13|Izg1%C4%ABt%C4%ABbas,%20kult%C5%ABras%20un%20zin%C4%81tnes%20komisija> .

apstrīdētajam normām nav notikusi, apstrīdētās normas nav apspriestas ar nozares speciālistiem.²¹

Likumprojekta anotācijā norādīts, ka konsultācijas, sagatavojot likumprojektu, nav notikušas.²²

[5.4] “Tiesību norma uzskatāma par Satversmei neatbilstošu, ja tās pieņemšanā vai izsludināšanā pieļauti būtiski procesuālie pārkāpumi. Satversmes tiesa norādījusi, ka par būtisku procesuālo pārkāpumu var tikt uzskatīti tādi pārkāpumi, kuru rezultātā pieņemtu citādu, nevis tādu lēmumu, kāds būtu bijis, ja procedūra tiktu ievērota. Tāpat būtisks procesuālais pārkāpums ir sabiedrības līdzdalības pienācīga nenodrošināšana un citu tiesiskas valsts principu pārkāpumi.”²³

[5.4.1] Satversmes tiesa ir secinājusi, ka “Atbilstoši Satversmes 75.pantam un Saeimas kārtības ruļļa 92.pantam likumdevējs ir tiesīgs pats izdarīt lietderības apsvērumus par kāda likumprojekta izskatīšanu steidzamības kārtībā. Savukārt termiņam, ko Saeima noteic priekšlikumu iesniegšanai steidzamam likumprojektam, ir jābūt tādām, lai deputātam, kas vēlas iesniegt priekšlikumu, būtu iespēja to noformēt atbilstoši Saeimas kārtības ruļļa prasībām. Tāpat likumdevējam ir jānodrošina tāds normatīvo aktu izstrādes process, kurā būtu pietiekami daudz laika priekšlikumu, arī alternatīvu priekšlikumu, iesniegšanai un izvērtēšanai. Tieši priekšlikumu apspriešana nodrošina iespēju izvērtēt, vai pastāv regulējuma alternatīvas.”²⁴

Konkrētajā gadījumā priekšlikumu iesniegšanai bija atvēlētas sešas darba dienas un konstatējams, ka likumprojektam priekšlikumi ir sagatavoti un iesniegti.

“Pieņemot normatīvos aktus, likumdevējam ir jānodrošina process, kura ietvaros var tikt apspriesti arī priekšlikumi, tajā skaitā alternatīvi priekšlikumi.”²⁵

“Tas, ka likumdevējs nav ņēmis vērā visus sniegtos priekšlikumus, nevar būt pamats tam, lai atzītu, ka nav ievērota Satversme, jo likumdevējam konkrētas personu grupas viedoklis nav saistošs.”²⁶

Toties likumdevējam ir saistošs no labas likumdošanas principa izrietošais pienākums pienācīgi apspriest priekšlikumus.

Likumprojektā iesniegto priekšlikumu apspriešana tiesībsarga ieskatā nav bijusi rūpīga un nav notikusi pienācīgā kārtībā. Priekšlikumu apspriešanai jābūt argumentētai un izsvērtai, it īpaši, ja nav notikusi sabiedrības līdzdalība un pieņemamās tiesību normas nav saskaņotas iepriekš Ministru kabinetā, it īpaši, ja tiek skarts tik nozīmīgs augstākās izglītības elements kā valsts valodas lietojuma noteikšana. Likumprojekta izstrāde, likumprojekta izskatīšana Komisijā un priekšlikumu apspriešana nevar būt sasteigta. Steiga rada paviršības iespaidu, kas nav pieļaujami, jo grauj uzticību valsts varai kopumā.

Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2019-12-01 ir akcentējusi, ka apstrīdētās normas regulē būtisku augstākās izglītības aspektu²⁷, līdz ar ko jauna regulējuma izstrādei

²¹ Privāto augstskolu asociācijas vēstulē Nr.9/1 “Priekšlikumi likumprojektam “Grozījumi Augstskolu likumā” (Nr.1019/Lp13)”//Pieejama:

<https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttocategory=1019/Lp13> .

²²Likumprojekta “Grozījumi Augstskolu likumā” anotācija//Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/0B49CA4228E54806C22586A2003EBBA2?OpenDocument> .

²³ Sal. Satversmes tiesas 2007.gada 26.apriļa sprieduma lietā Nr. 2006-38-03 14.punkts – sk. Pleps J. Satversmes 116.pants. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011,772.lpp.

²⁴ Sk. Satversmes tiesas 2017.gada 19.oktobra sprieduma lietā Nr. 2016-14-01 25.2.punktu.

²⁵ Sk. Satversmes tiesas 2014.gada 7.jūlija sprieduma lietā Nr. 2013-17-01 28.1.punktu.

²⁶ Sk. Satversmes tiesas 2017.gada 19.oktobra sprieduma lietā Nr. 2016-14-01 25.2.punktu.

²⁷ Sk. Satversmes tiesas 2020.gada 11.jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-12-01 36.punktu.

un pieņemšanai, kas šobrīd rezultējies ar apstrīdētajām normām, Satversmes tiesa deva turpat veselu gadu laika, proti, no 2020.gada 11.jūnija līdz 2021.gada 1.maijam.

Par apstrīdēto normu kvalitāti, atbilstību vispārējiem tiesību principiem un Satversmei ir atbildīgs likumdevējs.

Atbilstoši labas likumdošanas principam likumdevējam pašam ir jāizvērtē likumprojektā paredzēto tiesību normu atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normām, tostarp Satversmei, starptautiskajām un Eiropas Savienības tiesību normām.²⁸

Latvijas Republikas Valsts Prezidents (turpmāk – Valsts Prezidents) ir norādījis, ka “ņemot vērā likuma regulējuma būtisko ietekmi uz valsts valodas pilnvērtīgu lietojumu augstākajā izglītībā, kas ir Satversmē noteiktā latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas statusa jautājums un skar Latvijas valsts konstitucionālos pamatus, varu tikai piekrist [..], ka šāda sasteigta likumprojekta virzība steidzamības kārtībā, plašāku diskusiju trūkums par tajā piedāvātajiem risinājumiem, kā arī ierobežotās pieejas rūpīgam piedāvāto risinājumu izvērtējumam un iespējamu alternatīvu apsvēršanai vērtējama ārkārtīgi kritiski.”²⁹

Arī Satversmes tiesa jau iepriekš ir kritizējusi steigu likumdošanas procesā. Proti, “apstrīdētās normas sagatavošanas un pieņemšanas kontekstā nav pozitīvi vērtējama steiga un tas, ka sabiedrība par attiecīgajiem grozījumiem iepriekš netika informēta. Minētie apstākļi kavēja tādas pārliecības izveidošanos sabiedrībā, ka apstrīdētās normas pieņemšanas gaitā nepieciešamība ierobežot Satversmē garantētās pamattiesības būtu rūpīgi izsvērtas.”³⁰

Valsts Prezidents ir uzsvēris, ka “nav redzams attaisnojošs iemesls tam, ka attiecīgie likuma grozījumi nav savlaicīgi sagatavoti, lai tos varētu apspriest pienācīgā likumdošanas procesā.”³¹

“Tieši priekšlikumu apspriešana nodrošina iespēju izvērtēt, vai pastāv paredzētā tiesiskā regulējuma alternatīvas.”³²

[5.4.2] Atkārtoti atzīmējams un uzsverams, ka tieši tamdēļ, ka likumdevējs nebija apsvēris iespējas izmantot personu tiesības mazāk ierobežojošus līdzekļus leģitīmā mērķa sasniegšanai, par neatbilstošu Satversmei tika atzīts regulējums, kas ir aizstāts ar apstrīdētajām normām.

“Saeimai ir jāņem vērā Satversmes tiesas spriedumos paustās atziņas”³³ un “likumdevējam jāsamēro personu pretējās intereses un jānodrošina taisnīgums, ievērojot Satversmes tiesas spriedumos norādīto. [..] It sevišķi gadījumos, kad šādas tiesiskās attiecības regulējošo normu satversmību jau ir vērtējusi Satversmes tiesa.”³⁴

Spriedumā lietā Nr.2019-12-01 Satversmes tiesa kā vienu no alternatīviem līdzekļiem, taču ne kā vienīgo, kas varētu personu pamattiesības ierobežot mazāk, norādīja uz kvalitātes kritēriju. Šādu pieeju izvēlējās likumdevējs. Spriedumā lietā Nr.2019-12-01 bija minēti arī citi alternatīvie līdzekļi, kuru pielietojamību un efektivitāti likumdevējam pirms apstrīdēto normu pieņemšanas bija jāizvērtē. Tostarp izvērtējums bija jāsniedz arī par ar apstrīdētajām normām ieviestā kvalitātes kritērija kā vienīgā

²⁸ Sk.Satversmes tiesas 2019-gada 6.marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.1.punktu.

²⁹ Latvijas Republikas Valsts Prezidenta E.Levita 2021.gada 26.aprīļa vēstule Nr.125 “Par latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas lomu augstākajā izglītībā un zinātnē”.

³⁰ Sk. Satversmes tiesas 2009.gada 26.novembra sprieduma lietā Nr.2009-08-01 17.2.punktu.

³¹ Latvijas Republikas Valsts Prezidenta E.Levita 2021.gada 26.aprīļa vēstule Nr.125 “Par latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas lomu augstākajā izglītībā un zinātnē”.

³² Sk. Satversmes tiesas 2019-gada 6.marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.1.punktu.

³³ Sk. Satversmes tiesas 2018.gada 12.aprīļa sprieduma lietā Nr. 2017-17-01 21.3.punktu.

³⁴ Sk. Satversmes tiesas 2018.gada 12.aprīļa sprieduma lietā Nr. 2017-17-01 21.3.punktu.

līdzekļa piemērojamību. Vienīgi Izglītības un zinātnes ministrijas apgalvojums nav pietiekams arguments, izsverot apstrīdēto normu pieņemšanas nepieciešamību.

[6] Alternatīvo līdzekļu neizvērtēšana, priekšlikumu nepienācīga apspriešana, sabiedrības līdzdalības un diskusijas ar nozares ekspertiem un pārstāvjiem nenodrošināšana ļauj tiesībsargam secināt, ka minētais var būt būtiski ietekmējis apstrīdēto normu pieņemšanu, līdz ar ko ir pārkāpts labas likumdošanas princips.

Labas likumdošanas principa ievērošana ir *sine qua non* apstrīdēto normu pieņemšanas kārtības ievērošanai un apstrīdēto normu spēkā esamības priekšnoteikums.

Tiesībsarga ieskatā Saeima šo kārtību nav ievērojusi, un apstrīdētās normas nav uzskatāmas par pieņemtām ar likumu, tātad nav atzīstamas par atbilstošām Satversmes 112. un 113.pantam.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

Inga Peimane
inga.peimane@tiesibsargs.lv

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu